

Jože Maček

Kazenski procesi na deželskem sodišču v Laškem v letih 1808 do 1842

343.13(497.4Laško)"1808/1842"

V pričujočem prispevku bodo prikazani kazenski sodni procesi na deželskem sodišču v Laškem v letih od 1808 do 1842.¹ Najprej pa si moramo na podlagi obstoječe literature ustvariti pregled nad kazenskim pravom v novem veku in ponazoriti strukturo in pristojnosti sodišč v notranjeavstrijskih deželah. Vse fevdalne enote z rangom gospostev (Herrschaften) so še od srednjega veka imele na svojem območju patrimonialno oblast in v njenem okviru tudi patrimonialno sodstvo. Gospostva so imela torej patrimonialno sodišče, nepravo deželsko sodišče ali pomirje. Med temi tremi sodišči so majhne razlike, ki v primeru tukajšnje obravnave niso pomembne. Gospostva so patrimonialno sodstvo izvajala tudi na fevdalnih posestvih (Güter) in imenjij (Gülten) v njihovi okolici, ki teh pravic niso imela. V pristojnost patrimonialnih sodišč so spadale sodne pravice v civilnih in malih kazenskih zadevah. Patrimonialna sodišča so imela pravico odreditve pripora in prvih poizvedb, pravico do obsojenčevega premoženja in izjemoma do preiskave.² Če se je izkazalo, da gre za sodni primer, za katerega je bilo pristojno deželsko sodišče, so morala osumljenca temu sodišču izročiti. Pri tem so strogo varovali nedotakljivost svoje hiše in svojega ozemlja. Da bi se zavarovala pravica izročitelja do zasega obsojenčevega premoženja, so osumljenca izročali deželskemu sodišču golega in samo opasanega okrog ledij. V tej formalnosti ni torej nobene simbolike, marveč zgolj premoženjski ukrep. Patrimonialnega sodstva tukaj ne kaže obravnavati, pač pa višje, krvno ali deželsko sodstvo, ki je sicer obstajalo vzporedno s patrimonialnim, izrazito pa se je razvilo šele v novem veku.

Začetki sodobnega kazenskega prava segajo v 18. stoletje. Tedaj so se pod vplivom razsvetljenstva oblikovali novi pogledi, ki so tudi na kazenskopravnem področju pomenili prelomnico najprej v teoriji, kmalu pa so še v praksi privedli do pomembnih sprememb. Kot dedič dosežkov razsvetljenjskih idej predstavlja današnje kazensko pravo posebno javnopravno vejo, ki ureja nasilje zoper napade na najpomembnejše vrednote posamezne države (varstvena funkcija) ter hkrati skrbi, da v tem prostoru ne bi prihajalo do zlorab človekovih pravic in temeljnih svoboščin (t. i. garantna funkcija). V osnovi se deli na materialno in procesno pravo. Materialno pravo obsega splošni in posebni del. Splošni del določa poleg splošnih načel kazenske represije še skupne lastnosti kaznivih dejanj, pogoje za kazensko odgovornost in sistem kazenskih sankcij. Posebni del pa predpisuje kazniva dejanja in kazni zanje. Procesno pravo kot komplementarna komponenta ureja pot, po kateri naj se ureja materialno pravo, kar pomeni, da ureja postopek sodišč in drugih državnih organov in pravice strank v kazenskih postopkih. Znotraj materialnega in procesnega prava obstaja še izvršilno kazensko pravo in organizacijsko kazensko pravo.³

Do kazenskega prava v današnjem pomenu je prišlo počasi in postopno. Kot pravo nasploh je namreč tudi kazensko pravo družbeni pojav, njegova kvaliteta pa je odvisna od razvojne civilizacijske stopnje.

Kot predhodnika enotne državne kazenske zakonodaje za cesarstvo veljata Tirolski kazenski red iz leta 1499 in po njegovem vzorcu narejeni Ljubljanski »red in zakon« za izvrševanje kazenskega sodstva, ki ga je že leta 1514 izdal cesar Maksimilijan I. Te norme se je

¹ Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0470 Deželsko sodišče Laško (1808-1850).

² Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*.

³ Kambič, *Razvoj kazenskega prava*, 193-221.

prijelo ime Malefični red in predstavlja eno prvih samostojnih objav tematike kazenskega prava v tedanjih dolnjeavstrijskih deželah ter v Evropi nasploh.

Stanje pred sprejemom omenjene norme lepo ponazarja njen uvod, kjer zakonodajalec pravi: »Od starih časov je bilo v našem mestu Ljubljani ... sojeno vedno za postopek posameznega zločinca ali zločinke samo po volji posameznega sodnika, brez kakršnihkoli postavljenih ali jasno izraženih zakonov. Zato je prihajalo do »dvomov in zlorab«, ki so imele za posledico predvsem dejstvo, da »zločin ni bil kaznovan tako, kakor si zasluži.«⁴

Širšo kodifikacijo kazenskega prava na našem ozemlju predstavlja zakonik in postopnik, ki ga je Karl V. izdal za svoje cesarstvo leta 1532, ki je po njem dobil ime *Constitutio Criminalis Carolina* ali kar *Carolina*. Izhodišče za *Carolino* naj bi bil (krvno)sodni red za bavarsko bamberško škofijo, ki je imela obsežna ozemlja tudi na Koroškem, *Constitutio Criminalis Bambergensis* iz leta 1507, ki naj bi ga napisal dvorni sodnik bamberškega knezoškofa Johann von Schwarzenberg.

Čeprav je *Carolina* v začetku novega veka pomembno vplivala na pravosodno teorijo in prakso, zaradi svoje salvatorične klavzule ni imela neposredne veljave, temveč se je uporabljala le kot subsidiarni pravni vir, torej le kot dopolnilo deželskih predpisov. Deželne pravosodne predpise pa so tedaj predstavljali le sodni redi za deželska sodišča.

Deželska sodišča so nastala iz teritorialnih zemljiških gospodstev, katerih gospod je pridobil za svoj teritorij nekdanje višje sodstvo krajinskega kneza (mejnega grofa). Postala so osnovna upravna enota v okviru dežele. Na njih je bila osredotočena oblast za nižje družbene plasti, ki je zajemala izvrševanje višjega sodstva, policije in opravljanje vojaško mobilizacijskih oz. nabornih nalog. Deželska sodišča so bila vezana na deželnega kneza s tem, da je le-ta njihovim sodnikom podelil pravico krvnega sodstva (imenovano pan in potók [Bann und Acht]).⁵

Sodno okrožje takega deželskosodnega gospoda je obsegalo vse podložnike vseh zemljiških gospodstev tega območja. Iz pregleda obtožencev v pozneje obravnavanih kazenskih procesih na deželskem sodišču v Laškem, njihova pripadnost temu sodišču ali sosednjim fevdalnim enotam (fevdalnim posestvom, imenjem) ni razvidna. Zdi pa se, da so skoraj vsi pripadali laškemu

zemljiškemu kot hkratnemu deželskosodnemu gospodstvu.

Deželnoknežja sodna gospodstva (t. j. deželska sodišča) so bila zelo številna predvsem na Kranjskem, pa tudi na Spodnjem Štajerskem in Koroškem, potem ko so si Habsburžani pridobili veliko dediščino po Celjskih grofih, kar je dajalo deželnim knezom precejšnjo moč proti drugim fevdalcem v deželi, ki so sami ali s svojimi organi obvladovali le del zemljiškega gospodstva. V času cesarice Marije Terezije jih je bilo na vsem Štajerskem 124, na Koroškem 63 in na Kranjskem 56.⁶

Deželsko sodišče je bilo stvarno pristojno za težja kazniva dejanja (»Malefiz«, *causae maiores seu criminalis*). Opredelitev tega pojma od katerega je bila odvisna pristojnost deželskih sodišč ni bila vedno in povsod enaka. Razmejitve med lažjimi in težjimi kaznivimi dejanji, ki so pripadala posameznim sodiščem, ni bila različna samo med deželskimi sodišči posameznih dežel, ampak tudi med deželskimi sodišči znotraj posamezne dežele. Ponekod je nižjemu sodniku uspelo, da je premaknil mejo svojega delovanja navzgor in je v svojo pristojnost pritegnil zlasti telesne poškodbe. V tem primeru je ostal višjemu sodniku le uboj. Drugod pa so ostale višjemu sodniku še vse krvave telesne poškodbe. Glede na stvarno pristojnost in z njo povezano organizacijo sodišč se je v začetku novega veka v notranjeavstrijskih deželah zaostriala razlika med privilegiranimi in nepriviligiranimi deželskimi sodišči. Do razlikovanja je prišlo zaradi recepcije rimskega prava v zvezi z uveljavljanjem inkvizicijskega postopka in torture pod vodstvom kvalificiranih sodnikov. Privilegirana deželska sodišča so sama smela nastavljeni svoje lastne krvne sodnike in izvrševati krvno sodstvo, nepriviligirana pa le s sodniki, ki so jih za ustrezne primere poklicala iz privilegiranih deželskih sodišč. Večina deželskosodnih gospodstev je bila v privatnih rokah. Razširjeno pa je bilo tudi mnenje, da to ni združljivo z njihovim namenom.⁷

Laško gospodstvo je postalo najbrž zaradi svoje velikosti in sklenjenosti deželsko sodno gospodstvo (*cum iudiciis, iurisdictionibus, districtibus*) že zelo zgodaj, to je leta 1279.⁸

Druga večja in velika zemljiška gospodstva so pozneje od 16. stoletja naprej prešla v položaj deželskih sodišč. Ta so bila v precejšnjem delu v oblasti deželnega kneza. V drugih so bili deželskosodni gospodje podrejeni

⁴ Kambič, *Razvoj kazenskega prava, ibid.*

⁵ Kambič, *Razvoj kazenskega prava, ibid.*

⁶ Kambič, *Razvoj kazenskega prava, ibid.*, Žontar, *Struktura uprave in sodstva*, 113.

⁷ Kambič, *Razvoj kazenskega prava, ibid.*, Žontar, *Struktura uprave in sodstva*, 113.

⁸ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, 247.

knezu pri izvrševanju sodstva, vsaj kolikor je deželni knez praviloma podeljeval njihovim sodnikom višjo sodno oblast (krvno sodstvo, Bann und Acht). To se pravi, da so taka gospostva ostala navadna zemljiška gospostva, postala pa so tudi deželskosodna ali višjesodna gospostva (Landgerichte). Višje sodstvo (krvno sodstvo, sodstvo v težjih kazenskih zadevah, tj. v zadevah, za katere je bila predvidena smrtna kazen, je bilo pri tem vezano na pojem zemljiškega gospostva, ker je to sodstvo mogel imeti le lastnik tega ozemlja. Zato in ker je deželsko sodišče imelo kot vsako drugo gospostvo tudi svoje podložnike in druge attribute zemljiškega gospostva, je deželsko sodišče le kvalificirana zvrst zemljiškega gospostva sploh. Vendar je ostalo pojmovanje krvnosodnih funkcij kot višjih sodnih funkcij, ki niso identične s funkcijami sicer pomembnih navadnih fevdalnih zemljiških gospostev, kljub tej združitvi z navadnim zemljiškim gospostvom vedno živo.

Vsaj v novem veku so le nekatera deželskosodna gospostva vzdrževala lastnega krvnega sodnika in so veljala v tem primeru kot privilegirana v nasprotju z drugimi, ki so se morala posluževati krvnega sodnika iz drugega gospostva in so zato veljala kot nepriviligirana. Sploh pa - vsaj od 15. stoletja naprej - deželskosodni gospod ni nujno imel glavne vloge v krvnem sodstvu. Včasih je smel opraviti v svojem imenu le določene dele uvodnega postopka. Pojem deželskih sodišč se zato po obdobjih nekoliko spreminja.⁹ To se kaže tudi v primerih procesov, ki jih bomo predstavili, vendar v te podrobnosti ne kaže posegati. Izrazito pa se pokaže v nekaj obravnavanih primerih v pritožbenem postopku, ko sodbe laškega deželskega sodišča sploh niso bile izrečene, vsaj v arhivskem gradivu jih ni, pač pa jih je izreklo pritožbeno sodišče, ki je delovalo kot Spruchgericht, ki je imelo pravico izrekat dokončne sodbe. Kot pritožbena sodišča so delovala C. k. Notranjeavstrijsko apelacijsko in višje kazensko sodišče v Celovcu (v besedilu Celovško apelacijsko sodišče), pozneje razširjeno v C. k. Notranjeavstrijsko in Primorsko apelacijsko in višje kazensko sodišče prav tam (v besedilu Celovško in Primorsko apelacijsko sodišče), v nekaj primerih C. k. Deželna pravda kot kazensko višje sodišče na Štajerskem v Gradcu (v besedilu Graška deželna pravda). V enem primeru je bilo pritožbeno sodišče Mestna in deželna pravda v Ljubljani, v tem in še enem primeru je sodna zadeva dospela tudi do Avstrijskega vrhovnega sodišča (Oberste Justizstelle).

Laško deželsko sodišče oz. deželskosodno gospostvo je bilo kljub svoji velikosti, najbrž zaradi majhnega števila procesov nepriviligirano. V Laško so prihajali opravljati sodna opravila krvni sodniki iz Celja, Novega

Celja ali Rogatca. V tedanjem času je veljal predpis, da je moral obtoženec za čas bivanja v priporu plačati stroške prehrane, 5, 7 ali 11 kr na dan, ne glede na to ali je bil pozneje oproščen. Prav tako je moral po kazenskem zakoniku plačati sodno takso (Urteiltaxe), večinoma v znesku 12 gld. Te mu v nekaterih primerih oprostitev vsake krivde ni bilo potrebno plačati. Ti dve dajatvi bomo pri opisu posameznih primerov označevali le kot prehranske stroške in sodno takso.

Procesi

1. 1808. Heleno Brišnik (Wrischnik) je dala okrajna gosposka v Preboldu 1. avgusta 1808 aretirati, 3. avgusta pa je bila izročena deželskemu sodišču v Laškem. Osumljena je bila kaznivega dejanja (v nadaljnjem besedilu k. d.) detomora. Na laškem sodišču so od 12. do 22. septembra opravili kazensko preiskavo. Sodni postopek je vodil celjski krvni sodnik dr. Miklas Ignaz Lipitsch. Celovško apelacijsko sodišče jo je obsodilo 1. oktobra 1808 upoštevajoč olajševalne okoliščine, na pet let težke ječe. Plačati je morala prehranske stroške od 4. avgusta do izreka sodbe po 11 kr na dan in sodno takso 12 gld.

2. 1811. Jožef Zdovc *vulgo* Hlačer, je bil osumljen k. d. tatvine, Andrej Selič zaradi napeljevanja in udeležbe pri tatvini in Andrej Mačkovšek *vulgo* Čauš zaradi udeležbe pri tatvini. Jožefa Zdovca so 28. avgusta 1810 zaprli na deželskem sodišču v Laškem. Na podlagi kazenske preiskave, ki je trajala od 24. novembra do 27. decembra istega leta je obtoženec ukradel blago iz zaprtega prostora v vrednosti, ki je presegala 25 gld. Sodni postopek v Laškem je vodil celjski krvni sodnik dr. Miklas Ignaz Lipitsch. Celovško apelacijsko sodišče, ga je 4. februarja 1811 obsodilo, upoštevajoč olajševalne okoliščine, na 6 mesecev težke ječe. Na začetku in sredini prestajanja kazni je bil tepen z 12 udarci s palico. Plačati je moral prehranske stroške in sodno takso. Poleg tega je moral povrniti Jerneju Hlačerju 40 in Maksu Hlačerju 5 gld. Jernej Hlačer in Andrej Dolenc sta imela glede zgoraj omenjene vrednosti nad 25 gld odprto civilnopravno pot. Andrej Mačkovšek in Andrej Selič sta bila oproščena kaznivega dejanja soudeležbe pri tatvini, slednji tudi pomoči pri tem dejanju. Deželsko sodišče v Laškem je moralo objaviti to sodbo in začeti s postopkom kaznovanja.

3. 1811. Valentin Hodič, bivši bankalni mejni nadzornik, je bil osumljen k. d. zlorabe uradnega položaja, Jožef Dergan pa zaradi k. d. napeljevanja k zlorabi uradnega položaja. Kazenska preiskava zoper Valentina Hodiča je potekala na deželskem sodišču v Laškem od 24. decembra 1810 do 21. (mesec izbrisan), 1811. Sodni postopek je vodil celjski krvni sodnik dr. Miklas Ignaz Lipitsch. Valentin Hodič je bil ob upoštevanju olajševal-

⁹ Vilfan, *Zemljiška gospostva*, 86, 158-165, 176-180, 195-197.

nih okoliščin obsojen na en mesec težke ječe, upoštevali pa so mu prestani preiskovalni zapor. Ubožnemu skladu v Sv. Lenartu pri Trbovljah je moral darovati 39 gld. Bankalni erar pa je bil napoten, da lahko sproži civilno pravdo za odškodnino.

Na podlagi kazenske preiskave od 20. februarja do 21. maja tega leta je bil Jožef Dergan zaradi pomanjkanja dokazov oproščen obtožbe za k. d. napeljevanja k zlorabi uradnega položaja. O morebitni oprostitvi stroškov kazenske preiskave v primerih Hodič in Dergan pa je moralo laško deželsko sodišče poročati Celovškemu apelacijskemu sodišču.

4. Naposled se Jurij Ravnikar *vulgo* Kerše in Anton Gestring, ki sta bila v kazenski preiskavi od 20. februarja do 18. oz. 21. maja zaradi suma storitve k. d. zlorabe uradnega položaja oz. napeljevanja k zlorabi uradnega položaja, popolnoma oprostita tega suma in sta bila proglašena za nedolžna. Oproščena sta bila tudi plačila stroškov kazenske preiskave. Po nalogu Celovškega apelacijskega sodišča z dne 17. maja 1811 je moralo Deželsko sodišče v Laškem objaviti ti sodbi.

5. 1812. Marko Rednišek je bil 28. decembra 1811 aretiran in je bil v kazenski preiskavi od 1. marca do 24. aprila 1812. Osumljen je bil k. d. tatvine. Sodni postopek je na laškem deželskem sodišču vodil celjski krvni sodnik dr. Miklas Ignaz Lipitsch. Marko Rednišek je bil zaradi tatvine ob upoštevanju olajševalnih okolnosti obsojen na šest mesecev težke ječe. Na začetku, v sredini in na koncu prestajanja kazni je bil tepen s 5 udarci s palico. Izrečen mu je bi tudi izgon iz vseh c. k. dednih dežel in je bil po izvršitvi kazni odgnan čez mejo. Poleg tega je bil dolžan Valentinu Kuesu poleg že prejetih 29 gld 20 kr v bančnih listkih (Bancozettel) plačati še 510 gld 40 kr, tj. 102 gld 8 kr dunajske veljave. Laškemu deželskemu sodišču je moral plačati stroške prehrane v zaporu od 3. januarja 1812 do dneva objave sodbe, dnevno po 5 kr in sodno takso v znesku 14 gld. Valentina Kuesa so glede povrnitve preostalih 50 gld v bančnih listkih oz. 10 gld v vnovčljivih bonih napotili na civilnopravno pot. Deželsko sodišče v Laškem je po nalogu Celovškega apelacijskega sodišča z dne 25. maja 1812 objavilo sodbo in ga izgnalo čez mejo. Navedimo še zapis, ki nima razvidne zveze s to kazensko zadevo: »Naposled naj se preiskava in kaznovanje Peošeka prepuusti političnim instancam.«

6. 1813. Lovrenca Mlakarja *vulgo* Wobniga so zaprli v ječo Deželskega sodišča v Šoštanju in so ga prepeljali v ječo enakega sodišča v Laškem, kjer je bila izvedena kazenska preiskava od 1. aprila 1812 do 24. avgusta 1813 zaradi suma k. d. uboja in javnega nasilja. Sodnik, ki je vodil postopek ni naveden, verjetno je bil celjski krvni

sodnik dr. Miklas Ignaz Lipitsch. Lovrenc Mlakar je bil obsojen na 8 let težke ječe. Na začetku in na sredini prestajanja kazni je moral prestati tepež s 15 udarci s palico. Poleg tega je moral Deželskemu sodišču v Šoštanju plačati 12 gld sodne takse in stroške prehrane v tamkajšnjem zaporu. Družina ubitega Antona Hubnerja pa je imela glede odškodnine odprto civilnopravno pot. Po nalogu Celovškega apelacijskega sodišča z dne 10. septembra 1813 je laško deželsko sodišče objavilo sodbo in nadaljevalo z izvrševanjem zaporne kazni.

7. 1813. Jurij Gorišek in Anton Aškerc sta bila osumljena k. d. dezerterstva, obtoženca sta to nameravala storiti (poskus dezerterstva). Kazenska preiskava je potekala na Deželskem sodišču v Laškem od 28. septembra do 1. oktobra 1812. V tem času sta bila na prostosti. K. d. sta priznala. Kazenski postopek v Laškem je vodil celjski krvni sodnik dr. Miklas Ignaz Lipitsch. Celovško apelacijsko sodišče ju je zaradi olajševalnih okoliščin obsodilo na 8 dni težke ječe; en dan sta morala preživeti le ob kruhu in vodi. Vsak je moral plačati polovico sodne takse 6 gld. Po nalogu omenjenega celovškega sodišča z dne 13. maja 1813 je laško deželsko sodišče objavilo to sodbo in nadaljevalo z izvrševanjem zaporne kazni..

8. 1815. Tomaž Veroušek je bil osumljen k. d. tatvine. Obtoženca je 6. maja 1815 dalo aretirati Okrajno sodišče v Jurklostru in ga predalo Deželskemu sodišču v Laškem. Kazensko preiskavo je na tem sodišču od 8. do 11. maja istega leta opravil krvni sodnik Deželskega sodišča v Rogatcu, Franc Male. Celovško apelacijsko sodišče ga je zaradi olajševalnih okoliščin obsodilo na en mesec težke ječe. Vse sobote med zaporno kaznijo je moral preživeti le ob kruhu in vodi. Oškodovancu Tomažu Mačkovšku je moral plačati 19 gld 20 kr s pridržkom pravne poti za nadaljnje terjatve. Stroškov kazenske preiskave mu ni bilo treba plačati, ker so mu plačilo teh oprostili.. Po nalogu omenjenega celovškega sodišča z dne 5. junija 1815 je laško deželsko sodišče objavilo sodbo in nadaljevalo z izvrševanjem zaporne kazni..

9. 1816. Luka Benko *vulgo* Dolinšek in Gregor Kranjc sta bila osumljena k. d. napeljevanja k pobegu iz vojaške službe. Sodni postopek je vodil krvni sodnik celjske četrti dr. Miklas Ignaz Lipič. Osumljenca sta bila med sodno preiskavo na prostosti. Sodna razprava je bila v Laškem 26. januarja 1816. Zaradi ugotovljenega in priznanega dejstva napeljevanja k pobegu iz vojaške službe je bil Luka Benko obsojen na 14 dni zopora s postom ob kruhu in vodi vsak petek, Gregor Kranjc pa na 8 dni zopora, poostrenim z enodnevnim postom ob kruhu in vodi. Vsak je moral plačati vojni blagajni 50 gld, poleg tega pa še Deželskemu sodišču v Laškem za kurirske opravke in prihod ranarja (kirurga) skupaj 1 gld 30 kr, vsak po 45 kr, nato sodno takso 12 gld, vsak

po 6 gld. Po nalogu omenjenega celovškega apelacijskega sodišča z dne 26. marca 1816 je laško deželno sodišče objavilo sodbo, obsojenca pa sta nastopila prestajanje zaporne kazni.

10. 1816. Marko Buser je bil osumljen k. d. napeljevanja pobega iz vojaških enot. Kazenska preiskava na laškem deželskem sodišču je bila zaradi pomanjkanja dokazov ustavljena. Vendar je moral Buser plačati laškemu sodišču stroške prehrane v zaporu in sodno takso 12 gld. Celovško apelacijsko sodišče je 23. septembra 1816 potrdilo ta sklep, ki ga je moralo laško deželno sodišče objaviti.

11. 1818. Jožef Celinšek je bil osumljen k. d. tatvine.. Kazenska preiskava na laškem deželskem sodišču je trajala od 26. do 29. novembra 1818. Sodni postopek je vodil novoceljski kazenski sodnik Jožef Zucchini. Razsojeno je bilo, da se mu kot kazen šteje le zapor od 4. maja 1817. Poleg tega je bil dolžan Jerneju Randlu plačati 3 gld s pridržkom nadaljnjih odškodninskih zahtevkov po redni civilnopравни poti; nadalje je bil dolžan plačati Gašperju Sedovšku skupno 7 gld 39 kr in Jožefu Trnovšku 5 gld, če ta dva nista bila odškodovana od Jerneja Randla; njune odškodninske zahteve so ostale pridržane. Janez Dečman in Blaž Benko sta bila glede odškodninskih zahtevkov napotena na redno civilnopravno pot. Po nalogu omenjenega celovškega sodišča z dne 12. januarja 1818 je laško deželno sodišče objavilo sodbo, obsojenca pa sta nastopila zaporno kazen.

12. 1819. Jakob Briner *vulgo* Čehovin, Jernej Jegričnik in Jožef Gerčer so bili osumljeni k. d. povzročitve hude telesne poškodbe. V kazenski preiskavi na Deželskem sodišču v Laškem so bili od 13. do 16. januarja 1819. Postopek je vodil celjski kazenski sodnik. Izrečene kazni: Jakob Briner po pravni poti 1 leto ječe s tepežem s palico na začetku in sredini zapornega časa, po 15 udarcev; Jernej Jegričnik je zaradi olajševalnih okoliščin dobil 6 mesecev težke ječe, v začetku prestajanja kazni tepež z 10 udarci s palico; Jožef Gerčer je dobil prav tako zaradi olajševalnih okoliščin 4 mesece težke ječe, ves zaporni čas vsak teden z enim postnim dnevom ob kruhu in vodi. Obsojencem ni bilo treba deželskemu sodišču v Laškem plačati ničesar. Po nalogu omenjenega celovškega sodišča z dne 29. januarja 1819 je laško deželno sodišče objavilo sodbo, obsojenca pa sta nastopila zaporno kazen.

13. 1820. Johann Juvan, Aleks Buria ali Burič in Lovrenc Kleč *vulgo* Pikon ali Pikl so bili osumljeni k. d. ropa, javnega nasilja, uboja in tatvine. Ni jasno, pri katerem deželskem sodišču je potekala kazenska preiskava. Sodbo je vsekakor izrekla Mestna in deželna pravda, hkrati kazensko sodišče za Kranjsko v Ljubljani

22. oktobra 1819, nato pa je pritožba šla na vrhovno sodišče (Oberste Justizstelle), ki je očitno sodbo nižjega sodišča potrdilo z dvornim dekretom z dne 7. januarja 1820. Omenjena Mestna in deželna pravda v Ljubljani je namreč sporočila oškodovancu Mihaelu Lokovšku *vulgo* Vodiškem, sodni okraj Laško, št. krim 144, z dopisom brez datuma, zanesljivo pa leta 1820, da je v gornji kazenski zadevi vrhovno sodišče sodbo proti trem obtožencem v celoti potrdilo. Aleks Buria ali Burič je bil za sebe dolžan plačati Mihaelu Lokovšku odškodnino 81 gld 42 kr dunajske veljave in 5 gld 51 kr kovinske veljave. Očitno se ta k. d. niso zgodila na območju laškega deželskega sodišča, ampak je bil Burič morda tukaj doma, zanesljivo pa je bil doma tukaj oškodovanec.

14. 1820. Jernej Kvantiger je bil osumljen k. d. dezerterstva. V kazenski preiskavi je bil na Deželskem sodišču v Laškem od 26. do 29. junija 1820. Kdo je vodil kazenski postopek ni navedeno. Osumljenec je bil obsojen je na tri dni navadne ječe. Plačati pa je moral 12 gld 30 kr v vojno blagajno, laškemu deželskemu sodišču pa sodno takso 12 gld. Celovško apelacijsko sodišče je sodbo 4. avgusta 1820 potrdilo, po njegovem nalogu je moralo laško sodišče sodbo objaviti in poskrbeti, da je obsojenec nastopil prestajanje zaporne kazni.

15. 1822. Matevž Pajk je bil osumljen k. d. goljufije. Kazenska preiskava na deželskem sodišču je potekala od 21. do 29. oktobra 1822. Osumljenec je bil na prostosti. Celjski kazenski sodnik z imenom ni naveden. Zaradi pomanjkanja dokazov je bil kazenski postopek ustavljen. Obtoženec je moral plačati stroške sodnega kurirja v znesku 1 gld 15 kr in sodno takso 12 gld. Celovško apelacijsko sodišče je 6. decembra 1822 sklep laškega sodišča potrdilo.

16. 1822. Štefan Teršek je bil osumljen k. d. poskusa splava fetusa in nizkotnega umora svojega zakonskega otroka. Kazenska preiskava je potekala na laškem deželskem sodišču od 4. do 27. maja 1822. Celjski kazenski sodnik, ki je vodil postopek, z imenom ni naveden. Obtoženec je bi obsojen na 15 let težke ječe. Moral je plačati stroške prehrane v zaporu od 15. januarja 1822 do razglasitve sodbe, po 7 kr na dan ter sodno takso 12 gld. Celovško apelacijsko sodišče je 2. avgusta 1822 sodbo laškega deželskega sodišča potrdilo.

17. 1824. Mihael Schuster je bil osumljen k. d. požiga. Kazenska preiskava je potekala na laškem deželskem sodišču od 13. do 17. oktobra 1824. Sodni postopek je vodil neimenovani celjski kazenski sodnik. Ob upoštevanju olajševalnih okoliščin mu je bila izrečena kazen 5 let težke ječe. Obsojenec je bil dolžan svoji ženi Mariji Schuster povrniti povzročeno škodo v znesku 787 gld 43½ kr kovinske veljave, laškemu sodišču stroške prehrane v

zaporu od 30. julija do razglasitve sodbe, dnevno po 5 kr, za stroške sodnega sla 1 gld 45 kr in sodno takso 12 gld. Notranjeavstrijsko in Primorsko apelacijsko sodišče v Celovcu je 2. novembra 1824 sodbo laškega deželskega sodišča potrdilo in odredilo njeno objavo v Laškem in takojšnje prestajanje kazni.

18. 1824. Mart Koschier je bil osumljen k. d. zahrbtnega umora. Kazenska preiskava na Deželskem sodišču v Laškem je trajala od 24. februarja do 1. marca 1824. Postopek je vodil celjski kazenski sodnik Franz Malle. V preiskavi se je izkazalo, da gre za poskus hude telesne poškodbe. Izrečena kazen je bila dve leti težke ječe. Obsojenec je moral laškemu sodišču plačati stroške prehrane od 12. (?) 1823 do razglasitve sodbe, dnevno po 5 kr in sodno takso 12 gld. Notranjeavstrijsko in Primorsko apelacijsko sodišče v Celovcu je 30. aprila 1824 sodbo laškega deželskega sodišča potrdilo, odredilo njeno objavo v Laškem in takojšnje prestajanje kazni.

19. 1825. Neža Majcen je bila osumljena k. d. detomora. Obtoženka je dala aretirati Okrajno glavarstvo na Planini (zdaj Planina pri Sevnici), ki jo je predalo laškemu deželskemu sodišču, kjer je potekala kazenska preiskava od 15. oktobra do 31. decembra 1824. Sodni postopek je vodil neimenovani kazenski sodnik iz Celjske četrti. Dokazano je bilo, da je bila obtoženka kriva umora otroka. Izrečena kazen je bila ob upoštevanju olajševalnih okoliščin dve leti težke ječe. Sodišču je morala obtoženka plačati stroške prehrane v zaporu od 10. avgusta do razglasitve sodbe, po 5 kr na dan in sodno takso 12 gld. Notranjeavstrijsko in Primorsko apelacijsko sodišče v Celovcu je 11. januarja 1825 sodbo laškega deželskega sodišča potrdilo, odredilo njeno objavo v Laškem in takojšnje prestajanje kazni.

20. 1825. Marija Šlek (Schlegg), imenovana Kovčinka, je bila osumljena k. d. detomora. V kazenski preiskavi na Deželskem sodišču v Laškem je bila od 11. julija do 23. septembra 1825. Sodni postopek je vodil neimenovani kazenski sodnik iz Celja. Spoznano je bilo, da je kriva detomora. Izrečena ji je bila kazen tri leta težke ječe. Stroške prehrane v priporu je morala plačati Okrajnemu gospostvu Prebold od 13. februarja do 1. marca 1825, po 5 kr na dan, ter stroške sodne ekspertize v znesku 4 gld. Deželskemu sodišču v Laškem je morala plačati stroške prehrane od 2. marca do razglasitve sodbe ter sodno takso 12 gld. Notranjeavstrijsko in Primorsko apelacijsko sodišče v Celovcu je 2. novembra 1825 sodbo laškega deželskega sodišča potrdilo, odredilo njeno objavo in takojšnje prestajanje kazni.

21. 1826. Luka Mejak *vulgo* Krašovc je bil osumljen k. d. tatvine. Kazenska preiskava je potekala na Deželskem sodišču v Laškem od 14. do 18. aprila 1826. Dokazano je

bilo, da je kradel in mu je bila dosojena kazen eno leto težke ječe. Obsojenec je bil dolžan plačati odškodnino Ignacu Orožnu *vulgo* Mohorču v znesku 4 gld konvencionalne veljave, tukajšnjemu sodišču stroške prehrane v zaporu od 24. februarja 1826 do razglasitve sodbe, na dan po 5 kr, za stroške sodnega sla 40 kr in sodno takso 12 gld. Notranjeavstrijsko in Primorsko apelacijsko sodišče v Celovcu je 5. maja 1826 sodbo laškega deželskega sodišča potrdilo, odredilo njeno objavo in takojšnje prestajanje kazni.

22. 1827. Anton Senica *vulgo* Urbajs je bil osumljen k. d. uboja. Kriminalna (kazenska) preiskava je potekala na Deželskem sodišču v Laškem kot prvi instanci od 25. do 28. aprila 1827. Obtoženec je bil v preiskovalnem zaporu. Sodni postopek je vodil celjski krvni sodnik Franz Malle. Obtoženec je bil spoznan za krivega, da je povzročil hudo telesno poškodbo v olajševalnih okoliščinah. Kaznovan je bil s tremi meseci ječe. Med prestajanjem kazni je dobival vsako soboto za hrano le kruh in vodo. Tukajšnjemu sodišču je moral plačati stroške prehrane v zaporu od 25. aprila 1827 do razglasitve sodbe, po 5 kr na dan, stroške sodne ekspertize 4 gld 21 kr in 12 gld sodne takse. Po nalogu Notranjeavstrijskega in Primorskega apelacijskega sodišča v Celovcu z dne 23. junija 1827 je moralo obsojencu laško sodišče dostaviti to sodbo. V primeru, da bi vložil rekurs, pa vlogi višjemu sodišču posredovati tudi prepis razlogov, ki so vodili tukajšnje sodišče do te sodbe. Odločeno je bilo, da naj se v primeru, če rekursa ne bo, sodba izvrši.

23. 1828. Martin Dernovšek je bil osumljen k. d. javnega nasilja in pomoči k nasilju proti oblastvenim osebam med službenim delovanjem. Z imenovanim osumljencem je bila na laškem deželskem sodišču opravljena sumarična in redna kazenska preiskava. Postopek je vodil celjski kazenski sodnik Franz Malle. Ta mu je izrekel kazen dveh mesecev težke ječe, poostrene z javnimi deli. Glede Kur ali Stur (teh dveh izrazov ni v nobenem dosegljivem nemškem slovarju), je bil tobačni nadzornik Anton Schlosser napoten na redno pravno pot. Sicer pa je obsojenec bil dolžan plačati deželskemu sodišču stroške prehrane v zaporu od 30. aprila 1828 do dneva razglasitve sodbe, dnevno po 5 kr konvencionalne veljave, stroške zdravljenja v znesku 7 gld in sodno takso 12 gld. Po nalogu Notranjeavstrijskega in Primorskega apelacijskega sodišča v Celovcu je moralo laško deželsko sodišče sodbo razglasiti. Odločeno je bilo tudi, da naj se, če ne bo vložen rekurs, takoj začne z izvrševanjem kazni.

24. 1836. Elizabeta Jamšek je bila osumljena k. d. izvršitve težke telesne poškodbe. Kazensko preiskavo je na Deželskem sodišču v Laškem vodil krvni sodnik Celjske četrti, Franz Malle in je trajala od 21. do 24. novembra 1836. Elizabeta Jamšek je zakrivila k. d. težke telesne

poškodbe in je bila obsojena na štiri mesece težke ječe. Sodišču je morala plačati stroške prehrane od 2. avgusta do razglasitve sodbe, dnevno po 5 kr konvencionalne veljave, obem ranarjem (kirurgom) Johannu Hunlyju in Georgu Aubelu za sodno ekspertizo, za dnevnice in potne stroške 5 gld 42 kr konvencionalne veljave in sodno takso 12 gld. Obsojenka je sodbo sprejela in je izjavila, da se ne bo pritožila.

Opis in motivi k. d.: Elizabeta Jamšek je bila dekla pri Blažu Čehovinu pri Sv. Štefanu v celjskem okrožju. Pri zaslišanju je priznala, da je 1. avgusta 1836 pri grabljenju stelje v gozdu Grašič na pastirja Lovrenca, ki so ga imenovali tudi Johann in je moral grabljicam odmikati navzdol viseče veje, da so lahko grabile listje, vrgla proti njemu neko orodje z rezilom, najbrž neke vrste ročno sekirico, ki jo je imela pri sebi. Kot vzrok za to dejanje je navedla, da je neka šibasta veja, ki jo je pastir z močjo potegnil v stran, oplazila njen obraz. Zaradi tega se je zelo razjezila. Sekirica je na pastirjevem bedru povzročila rano in je nato po nekaj minutah zaradi krvavitve preminil. Zaprisežena ranarja sta opravila obdukcijo 2. avgusta istega leta. Pri tem sta ugotovila, da je orodje s konico ali rezilom zadelo pastirja in na gornjem delu njegovega bedra povzročilo dolgo in navznoter ter vzvratno potekajočo 7 cm globoko vbodno rano, kate-re zunanji robovi so v sredini štrleli skoraj centimeter narazen. Mišica (Schneidermuskel) - Lartorins je bila razcepljena po dolgem, prav tako tudi obe steni glavne žile v bedru. Sodno izvedensko mnenje obeh ranarjev je torej bilo, da je sodna obdukcija pokazala, da je pastir umrl zaradi vbodne rane in cepitve glavnega debla žile, ki poteka po bedru in posledično zaradi krvavitve. Ranarja sta menila, da je bila povzročena rana smrtna po naključju. Ob takojšnji prvi pomoči bi bilo mogoče s podvezo žile preprečiti hudo krvavitev in bi pastir ostal pri življenju. Objektivno je bilo tukaj k. d. opravljeno, kajti obtoženka je priznala, da se je zaradi pastirjevega trajnega draženja z vejicami in po tem, ko je ena taka vejica oplazila njen obraz, tako razjezila, da je proti njemu vrgla orodje, ki ga je imela pri sebi, da bi mu povzročila močan udarec, oziroma kakor je pozneje izjavila, da bi mu z ročajem zadela obe nogi.

Tukaj nastane vprašanje ali je bilo izvršeno k. d. uboja po čl. 123 ali težke telesne poškodbe po čl. 136. Dejanje se ne more razlagati kot k. d. uboja, ker rana po izvedenskem mnenju ranarjev sama po sebi rana ni bila smrtna, ker bi pastir ob takojšnji prvi pomoči ostal pri življenju. Tudi iz celotnega dogajanja ne izhaja namen obtoženke, da bi pastirja, s katerim prej ni bila v sovražnih odnosih tudi le težko ali smrtno ranila. Obtoženka je bila, kakor izhaja iz vseh poizvedovanj, nagle jeze in v takih trenutkih razdražen človek izvrši dejanja, katerih posledic si tedaj ne more predstavljati.

Navedbe obtoženke zaslužijo toliko večjo vero, ker je bilo njeno dosedanje obnašanje vedno brezhibno. Tudi pri zaslišanjih je bilo mogoče ugotoviti njeno veliko dobrodušnost. Kljub temu pa ostaja pred zakoni odgovorna za posledice svojih v jezi in s sovražnim namenom storjenih dejanj. Če ni bilo v njeni moči, da bi pastirja zadela le z ročajem orodja in bi ga na ta način le malo ali sploh ne poškodovala, je pač morala domnevati, da lahko z metom orodja, ki ima ostrino, povzroči večje zlo - poškodbo. In v tem je k. d., ker zakon tudi to večje zlo iz namena ali volje storilca ni izključil.

Obtoženka je potemtakem iz svojega lastnega priznanja in s kazensko preiskavo ujemajočih se dejstev storila k. d. težke telesne poškodbe, kar ji je bilo pravno dokazano. Kazen je obtoženki po čl. 137 d kazenskega zakonika I. del lit. c, treba odmeriti od enega do pet let težke ječe, ker je poškodovanec zaradi povzročene rane umrl. S tem je velikost poškodbe v zadnjem odstavku tega člena, ki zahteva objektivno presojo k. d. toliko manj dvomljiva, ker se obstoječa težka telesna poškodba dotika mejne črte z bolj kaznovanim k. d. uboja. Ker v tem primeru zoper obtoženko ni nobenih obteževalnih okoliščin, pridejo v poštev le olajševalne okoliščine. Te so: 1. Prejšnji popolnoma brezhiben način življenja, 2. Njena po splošnem priznanju k nagli jezi nagnjena narava, ki jo je pastirjevo draženje z metanjem vejic, od katerih je ena oplazila obraz in ki ji je v danem trenutku narekovala met ostrega orodja brez vse presoje in brez misli na morebitne posledice. 3. Upoštevati velja njeno odkrito priznanje in kesanje.

Potemtakem obtoženki po tako žalostni izkušnji pri njenih dejanjih v prihodnosti ne bo manjkala budnost, s katero bo v stanju brzdati nepremišljene nagibe in dejanja. Z uporabo čl. 48 kazenskega zakonika je bila obtoženka z olajševalnimi okoliščinami obsojena na štiri mesece težke ječe. Deželna pravda v Gradcu je sodbo laškega deželskega sodišča potrdila. To sodišče je sodbo razglasilo 18. decembra 1836. Pri razglasitvi so bili navzoči Jožef Govedič (najbrž upravnik laškega deželskosodnega gospostva), Ignac Stiber kot aktuar in Jožef Sohns in Franc Ramšak kot prisednika.

25. 1839. Jožef Mraz in Martin Močnik sta bila osumljena k. d. tatvine. Jožefa Mraza so zaprli 19. avgusta, kazenska preiskava na laškem deželskem sodišču je bila končana 28. avgusta istega leta. Zaradi olajševalnih okoliščin je bil kaznovan poleg prestanega preiskovalnega zapore še z 8 dnevi težke ječe. Prav tako je moral *in solidum* z Martinom Močnikom Martinu Močniku v Osredku plačati 5 gld in 25 kr, Andreju Ulaga iz Svetine 19 1/5 kr ter neznanemu oškodovancu iz rudniške jame v Sv. Rupertu 16 kr. Laškemu deželskemu sodišču je moral plačati stroške prehrane v zaporu, 5 kr na dan in sodno

Eintrag mit Datum am 14. Juni 1843 Kommissar des 10. J.

Sammlungs-Protokoll. 1842

Das von dem Justiz- u. k. Prokurator Kurator des
 Criminal-Justizamtes in Piran am 14. Juni 1843
 Juni 1843 Nr. 73 Eintrag in. Juni 1843
 Eintrag des Strafen etc. n. g. des 1842 3. 2768 gegen
 den Mochnik wegen Raubens in die Kirche
 am 25. März 1842 bei 9. Mai 1842, von am 27. Mai
 1842 bis 23. Juni 1842 und am 23. Juli 1842 gegen
 den Mochnik und seinen J. i. 14. Juni 1843 in
 der öffentlichen Verhandlung des 10. J.

Gegenwärtig:

Kommissar des Criminal-Justizamtes
 Simon Goman Eklara

Josef Gaber }
 Josef Mochnik } Eintrag

Das von dem Justiz- u. k. Prokurator
 Kurator des Criminal-Justizamtes
 in Piran am 14. Juni 1843
 Juni 1843 Nr. 73 Eintrag in. Juni 1843
 Eintrag des Strafen etc. n. g. des 1842 3. 2768 gegen
 den Mochnik wegen Raubens in die Kirche
 am 25. März 1842 bei 9. Mai 1842, von am 27. Mai
 1842 bis 23. Juni 1842 und am 23. Juli 1842 gegen
 den Mochnik und seinen J. i. 14. Juni 1843 in
 der öffentlichen Verhandlung des 10. J.

Das von dem Justiz- u. k. Prokurator
 Kurator des Criminal-Justizamtes
 in Piran am 14. Juni 1843
 Juni 1843 Nr. 73 Eintrag in. Juni 1843
 Eintrag des Strafen etc. n. g. des 1842 3. 2768 gegen
 den Mochnik wegen Raubens in die Kirche
 am 25. März 1842 bei 9. Mai 1842, von am 27. Mai
 1842 bis 23. Juni 1842 und am 23. Juli 1842 gegen
 den Mochnik und seinen J. i. 14. Juni 1843 in
 der öffentlichen Verhandlung des 10. J.

Zapisnik razglasitve sodbe zoper Blaža Močnika (Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0470/001/00031).

takso 12 gld. Martin Močnik je bil med preiskavo, ki je trajala od 22. do 26. avgusta i. l. na prostosti. Obtožen je bil k. d. tatvine. Zaradi olajševalnih okoliščin je bil obsojen na 6 mesecev težke ječe. Trem oškodovancem iz prejšnjega odstavka je moral povrniti enake zneske. Posebej nanj se je nanašala tatvina pri Simonu Kanderju v znesku 5 gld 30 kr in njegovi dekli Mariji Hercog v znesku 3 gld 5 kr. Plačati je moral tudi sodno takso 12 gld.

Razsodbeni razlogi pri Martinu Močniku: Priznal je naslednje tatvine: 1. na pašniku je ukradel predmet (v besedilu ne da prebrati) v vrednosti 1 gld 20 kr konvencionalne veljave; 2. na zaprtem podu za mlačev Antona Gračnerja je ukradel kože v vrednosti 5 gld 25 kr; 3. v rudniški jami v Sv. Rupertu je ukradel sveče v vrednosti 19 1/5 kr; 4. v hiši Andreja Ulage je ukradel topljeno maslo v vrednosti 16 kr. Torej gre za tatvino v vrednosti 7 gld 40 kr. To utemeljuje obsodbo za k. d. tatvine, kar je dokazano s priznanjem krivca. Nadalje je Močnik iz zaprte hiše Simona Kantužerja ukradel denar in obleko v skupni vrednosti 8 gld 35 kr, kar je sam priznal. Glede druge tatvine iz zaprtega prostora pri Kantužerju v vrednosti 28 gld 35 kr konvencionalne veljave mu ni bilo mogoče naprtiti nič, ker sam ničesar ni priznal in tudi ni nobenih dokazov za njegovo obsodbo, zato se dejanje ne more šteti za dokazano. Tudi glede tatvine iz zaprtega prostora pri Heleni Sabina v vrednosti 6 gld 30 kr in glede tatvine v kleti in hiši Matevža Vrenka je bilo razsojeno enako, ker proti njemu ni bilo nobenih dokazov. Oteževalne okoliščine: sodelovanje pri kraji pri Gračnerju. Obtoženec je bil glavni pobudnik tatvin v družbi z Mrazom. Olajševalne okoliščine: 1. Dotedanji brezhibni način življenja; 2. da pri izvršitvi dejanj ni povzročal večje škode, za kar je bilo dovolj priložnosti; 3. da je povzročal manj hude škode, povezane z upanjem, da jih bo mogoče popraviti. 4. iskreno priznanje. Glede pravnih kvalifikacij bi mu morali prisoditi eno leto težke ječe, ker pa je sodišče ocenilo, da je bilo pričakovati poboljšanje obtoženca, mu je izreklo kazen 6 mesecev. Dolžnost povrnitve škode oškodovancem je opisana že zgoraj. Obsojenec je sodbo sprejel in je izjavil, da se ne bo pritožil.

Ista kazen, 6 mesecev težke ječe, je bila izrečena Martinu Močniku. Želel je, da bi ga iz zapore večkrat spustili domov, da bi videl kako doma brez njega gospodarijo. Predsedujoči je menil, da tega ni mogoče odobriti. Obsojenec je prosil, da bi lahko šel vsaj na trgatve grozdja.

Štajerska deželna pravda v Gradcu je 13. septembra 1839 potrdila sodbo laškega deželskega sodišča in mu tam naložilo razglasitev sodbe. Glede Jožefa Mraza in Blaža Močnika, ki sta bila obdolžena storitve k. d. tatvin kot zgolj težjih policijskih prekrškov in deželna pravda

ni bila pristojna za judikaturu. Pri razglasitvi sodbe so bili navzoči Jernej Mraz, ki je bil sicer v zaporu, Franz Jendl, upravnik laškega deželskosodnega gospostva, Franc Ramšak kot aktuar ter Lovrenc Rejc in Fortunat Bathioly kot prisednika.

Razsodbeni razlogi: Obtoženec je priznal, da je 5. novembra 1839 svojemu krušnemu očetu (Ziehwater) Antonu Rozmanu iz večje zaprte skrinje, v kateri je bila zaprta skrinjica, ki ju je odprl s sekiro, izmaknil 6 gld 12 kr (v tolarjih), da bi s tem denarjem lahko popival v gostilni. To priznanje se ujema z izjavo Antona Rozmana, ki je za poškodbo skrinje terjal 6 kr. Glede pred tremi leti izvršene tatvine pri nekem beraču, ki mu je odvzel 4 dvanajstice, kar je težji policijski prestopek, pa je veljalo, da je že zdavnaj zastaral. Obtoženca so zasliševali na okrajnem uradu Planina pri Sevnici 30. decembra 1839 in tam je izjavil, da ga je k temu k. d. napeljal Jurij Šuster, nakar je on tatvino opravil. Šuster mu je tudi zabičal, da o tem ne sme nikomur nič povedati. Na podlagi te izpovedi je okrajni urad zaslišal Jurija Šusterja, ki je vse to zanikal. Trupej pa je pri soočenju vztrajal pri svoji verziji, pozneje pa je izjavil, da ni hotel Šusterja prizadeti in ga onečastiti, temveč je hotel sebi olajšati položaj. Oteževalna okoliščina je bila, da je okradel svojega krušnega očeta, namesto da bi mu bil hvaležen. Olajševalne okoliščine so bile njegova zanemarjena vzgoja, starost pod 20 let in da pri storitvi k. d. ni napravil večje škode. Obtoženčeve obdolžitve Jurija Šusterja in celo njegove tete Marjete Trupej kažejo njegov pokvarjen značaj, vendar je v kazenski preiskavi kazal kesanje in so zato zaključili, da je upati na izboljšanje.

Obsojenec je bil na tri mesece težke ječe. Nadomestiti je moral Antonu Rozmanu preostalo škodo v znesku 5 gld 58 kr konvencionalne veljave, laškemu deželskemu sodišču pa plačati sodno takso 12 gld. Štajerska deželna pravda v Gradcu je 22. aprila 1840 potrdila sodbo laškega deželskega sodišča in mu naložila razglasitev sodbe, kar je bilo storjeno 5. maja 1840 ob štirih popoldne v navzočnosti gornjega kazenskega sodnika, Augusta Dopplacherja kot aktuarja in prisednikov Michaela Feichtingerja in Josefa Huberja. Dopplacher je bil tudi podpisnik (Namensfertiger) namesto nepismenega obsojenca, ki je s sodbo soglašal. Takoj so ga vklenili in njegovo preostajanje kazni se je začelo.

26. 1841. Marija Ulčnik je bila osumljena k. d. detomora in klevetanja. Bila je v priporu, kazenska preiskava na laškem deželskem sodišču je trajala od 20. februarja do 28. septembra 1841. Sodni postopek je vodil kazenski sodnik Janez Krstnik Paulič. Kazenska preiskava zaradi detomora je bila zaradi pomanjkanja pravnega dokaza ustavljena, nadaljevala pa se je zaradi k. d. klevetanja. Štajerska deželna pravda, ki je izrekla sodbo 26. oktobra

1841, je na laško deželno sodišče ni poslala. Omenjeno sodbo so nato poslali na apelacijsko sodišče in nato na vrhovno sodišče (Oberste Justizstelle). Najprej je bila obsojena zaradi obeh kaznivih dejanj, nato je detomor odpadel zaradi pomanjkanja dokazov, ostalo pa je k. d. klevetanja. Naposled je bila Marija Ulčnik obsojena na dve leti težke ječe, kar je bilo v Laškem razglašeno 4. januarja 1842.

27. 1841. Jožef Vrečko je bil osumljen povzročitve težke telesne poškodbe. Aretirali so ga, nato je sledila kazenska preiskava na Deželskem sodišču v Laškem, ki je trajala od 30. aprila do 25. junija 1841. Nato so osumljenca spustili na prostost. Preiskava je bila končana 18. septembra istega leta. Sodni postopek je vodil kazenski sodnik Janez Krstnik Paulič. Pri preiskavi se je izkazalo, da ni dovolj dokazov in je bil postopek ustavljen. Vendar je moral osumljenec plačati tukajšnjemu sodišču sodno takso.

Utemeljitev: Po zdravniški ugotovitvi se Antonu Terbovcu povzročena poškodba, s katero je v zvezi zlom roke, označi kot huda telesna poškodba, je potemtakem predmet v čl. 136 kazenskega zakonika označenega k. d. hude poškodbe. Poškodovanec Anton Terbovc označuje Jožefa Vrečka kot storilca, ta pa celotno dejanje vztrajno zanika. Po izjavi poškodovanca pri dejanju ni bilo nobenih prič razen očeta storilca, ki pa po čl. 377 ne bo pričal proti sinu. Vprašanje je torej, če se naj obdolženca obsodi po patentu z dne 6. julija 1833 zaradi sovpadanja okoliščin. Vendar je to treba zanikati, čeprav je dejanje združeno z okoliščinami, ki so ustrezne za k. d. Ni pa pogojev za obsodbo, ker ni dokazano število po II. označenih indikacij, niti ni III. pogoja, da po naravnem in navadnem poteku dogodkov ni mogoče sklepati, da je kak drug obtoženec opravil inkriminirano dejanje, posebej ker se domnevna prejšnja grožnja ni uresničila. Obtoženec je imel dotlej brezhiben način življenja in je znan kot miren človek. Prav tako pa ga ni mogoče označiti za nedolžnega, kajti ni mu uspelo dokazati alibi za čas k. d. Za predlog poravnave, ki ga je podal oškodovanec in ki ga priznavajo priče, pa sam trdi, da v času izjavljanja za ta predlog ni bil prav pri sebi. Torej je brez dokazov in se zdi da gre za gol izgovor. Obtoženec ne more predložiti nobenega dokaza proti zapriseženi izjavi oškodovanca. Zato ga lahko samo ta instanca oprostí obsodbe. Štajerska deželna pravda v Gradcu je 22. oktobra 1841 potrdila ugotovitev laškega deželskega sodišča, da za obsodbo ni dovolj dokazov in da se postopek ustavi, kar je bilo na laškem sodišču razglašeno 2. novembra 1841.

28. 1841. Blaž Vertačnik *vulgo* Valentač, je bil osumljen k. d. tatvine pri požaru. Kazenska preiskava je potekala na Deželskem sodišču v Laškem od 9. do 16.

junija 1841. Osumljenec je bil na prostosti. Kazenski sodnik je bil Janez Krstnik Paulič. Blaž Vertačnik je v noči med 28. in 29. aprilom, ko je v trgu Laško razsajal hud požar, kar je potrjeno z oblastnim certifikatom, ukradel Josefu von Rainhoffnu vrednostne papirje v vrednosti 10 gld in Johannu Krenerju državne vrednostnice (Gefälle) v znesku 3 gld 30 kr. To k. d. je priznal v soglasju s prisežnimi izjavami oškodovancev in to je tudi izhajalo iz siceršnje preiskave. Nadalje je storilec priznal, da je s konstitutinjo (sodelavko?) Luzie Seidele, dedičem Johanna Hvalza, nekaj dni po požaru ukradel nekaj predmetov v vrednosti 2 gld 52 kr. Imenovana Seidele je bila mnenja, da so bili omenjeni vrednostni papirji odtujeni med požarom z vdorom v omaro, v kateri so bili shranjeni. Razsojeno je bilo, da je to le domneva, ki je ne kaže upoštevati. Glede ostalih od Vertačnika ukradenih vrednostnih papirjev pa so se odločili, da se ne bo razpravljalo, ker njihovi lastniki niso bili ugotovljeni in s tem manjka dejansko stanje (Tatbestand). Prav tako se sem lahko prišteje kraja grebljice, ki je pripadala Juriju Matniku v vrednosti 36 kr konvencionalne veljave, ker obtoženec v tej zadevi ni bil poklican na zagovor. Razsojeno je bilo, da so te tatvine po čl. 154 1. del a kazenskega zakonika *a criminell* in se po čl. 157 kaznujejo s težko ječo med 6 meseci in enim letom. Oteževalnih okoliščin ni. Olajševalne okoliščine so: 1. dotlejšnji obtoženčev brezhibni način življenja, 2. takojšnje iskreno priznanje z izkazanim kesanjem in revščina, 3. da je bila že vsa škoda povrnjena. Pri teh olajševalnih okoliščinah se je lahko utemeljeno pričakovalo poboljšanje obtoženca, ker je bil brez sredstev za preživljanje in oče štirih majhnih otrok. Glede na to sta bila uporabljena čl. 48 in 49 in je bila odrejena kazen enega meseca težke ječe z enim postnim dnem vsak teden. Ker so bili vrednostni papirji vrnjeni, obtožencu ni bilo treba plačati nobene odškodnine. Deželskemu sodišču v Laškem je moral plačati 12 gld sodne takse. Štajerska deželna pravda v Gradcu je 2. julija 1841 potrdila sodbo laškega deželskega sodišča, ki je bila na tem sodišču razglašena 26. julija 1841.

29. 1842. Mihael Varberger je bil osumljen k. d. težke telesne poškodbe. Kazensko preiskavo, ki je trajala od 18. avgusta do 22. septembra 1841, je namesto laškega deželskega sodišča opravil celjski magistrat. Osumljenec je bil ves čas na prostosti. Oprostili so ga omenjenega k. d. in ga spoznali za nedolžnega. Stroškov kazenskega postopka mu ni bilo treba plačati. Štajerska deželna pravda v Gradcu je 8. februarja 1842 potrdila ta sklep, ki je bil razglašen na kazenskem sodišču magistrata Celje 14. februarja 1842.

30. 1842. Mihael Senica je bil osumljen k. d. tatvine, poskusa tatvine in težkega policijskega prekrška. Aretirali ga je dalo Krvno sodišče v Celju, namesto dežel-

skemu sodišču na Planini (pri Sevnici) pa ga je predalo Deželskemu sodišču v Laškem, kjer je bila kazenska preiskava od 18. avgusta do 22. septembra 1842. Osumljenec je bil ves čas v priporu. Upoštevač olajševalne okoliščine je bil obsojen le zaradi k. d. kraje. Zemljiškemu gospostvu Planina je moral povrniti 1 gld 41 kr konvencionalne veljave, Deželskemu sodišču na Planini stroške prehrane v zaporu od 5. januarja do vključno 12. julija 1842, po 5 kr na dan, laškemu deželskemu sodišču pa sodno takso 12 gld. Štajerska deželna pravda v Gradcu je potrdila to sodbo 30. septembra 1842. Dan razglasitve sodbe v Laškem ni naveden.

31. 1842. Prvo imenovana Neža Mraz je bila osumljena k. d. tatvine, udeležbe pri tatvini, udeležbe pri ropu in zaradi napeljevanja k ropu. Drugo imenovani Blaž Mraz st. je bil osumljen zaradi enakih k. d. Tretje imenovani Blaž Mraz ml. pa je bil v postopku zaradi k. d. tatvine in udeležbe pri tatvini. Kazenska preiskava je zoper Nežo Mraz potekala na deželskem sodišču v Laškem od 19. maja do 18. septembra 1842. Osumljenka je bila na prostosti. Kazenska preiskava je bila zaradi pomanjkanja pravnih dokazov ustavljena. Morala pa je tukajšnjemu deželskemu sodišču plačati sodno takso 12 gld. Pri Blažu Mrazu st. je kazenska preiskava na istem sodišču trajala od 9. novembra do 18. septembra 1842. Izid je bil enak kakor pri Neži Mraz. Pri Blažu Mrazu ml. je kriminalna preiskava trajala od 13. aprila do 19. julija 1842. Osumljenec je bil v priporu. Izid je bil enak kakor pri Neži Mraz.

Utemeljitev: Pri vseh treh obtožencih s priimkom Mraz, je bila kazenska preiskava ustavljena zaradi pomanjkanja pravnih dokazov. Blaž Močnik, ki je bil osumljen k. d. ropa je bil v celoti oproščen. Štajerska deželna pravda v Gradcu je 4. novembra 1842 potrdila sklep laškega deželskega sodišča z dne 4. novembra 1842. Zapisnik o razglasitvi sklepa tega sodnega procesa v Laškem še ni bil prepisan. Visoko apelacijsko sodišče je Štajerski deželni pravdi v Gradcu naročilo, naj opozori Deželsko sodišče v Laškem, da naj v prihodnosti pospeši kazenske preiskave. Navedeno je bilo, da imajo sicer razumevanje zaradi požara, ki je bil v Laškem in za večkratne menjave kazenskih sodnikov, vendar bodo v prihodnosti tako počasnost kaznovali.

Viri in literatura

Arhivsko gradivo

Zgodovinski arhiv Celje

SI_ZAC/0470 Deželsko sodišče Laško (1808-1850)

Literatura

- Kambič, Marko: Razvoj kazenskega prava na Slovenskem do leta 1848. V: *Malefične svoboščine Ljubljančanov. Ljubljanski sodni red*. Ur. Kambič, Marko in Budna Kodrič, Nataša. Ljubljana: Pravna fakulteta, 2005, str. 193-221.
- Pirchegger, Hans: *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*. München: R. Oldenbourg, 1962, str. 247.
- Vilfan, Sergij: *Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije*. Ljubljana: Slovenska matica, 1961, str. 211-214, 400-404.
- Vilfan, Sergij: *Zemljiška gospostva. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. II. zvezek: Družbena razmerja in gibanja*. Ljubljana: DZS, 1980, str. 86, 158-165, 176-180, 195-197.
- Žontar, Jože: *Struktura uprave in sodstva na Slovenskem od srede 18. stoletja do leta 1848*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998.